Helikopters vanuit Special Forces-perspectief

O.P. van Wiggen – luitenant-kolonel der infanterie

Inleiding

Sinds de technologie het helikopters 's nachts ook mogelijk maakt om extreem laag te vliegen, kan de commando het vijandelijk gebied ook op een andere manier infiltreren dan alleen maar te voet of per parachute. De voordelen van de helikopter als inzetmiddel zijn dan ook aanzienlijk. De helikopter kan tegenwoordig onder bijna alle weersomstandigheden vliegen, is relatief snel en heeft een grote actieradius.

Daarnaast is hij als hij de contouren van het terrein volgt moeilijk te detecteren en heeft maar weinig ruimte nodig om te landen. Ten slotte kunnen middelzware helikopters meerdere ploegen in één keer vervoeren en een behoorlijke hoeveelheid gewicht aan uitrusting meenemen. Daarbij komt dat deze wijze van inzet relatief weinig opleidingstijd kost in vergelijking tot bijvoorbeeld het parachutespringen vanaf grote hoogte met gebruikmaking van zuurstof.

Er zijn natuurlijk ook nadelen waarmee rekening moet worden gehouden. Het belangrijkste nadeel van de helikopter is zijn kwetsbaarheid voor vuur vanaf de grond. Toch wegen de nadelen niet op tegen de voordelen. Ondanks het feit dat iedere commando tegenwoordig wordt opgeleid tot vrije val parachutist (tot drie kilometer hoogte) en het Korps Commando Troepen (KCT) over enkele specialistische *High Altitude High Opening* (HAHO)/*High Altitude Low Opening* (HALO)-ploegen beschikt (tot acht kilometer hoogte), is inzet met helikopters aantrekkelijk vanwege de flexibiliteit en nauwkeurigheid.

Geschiedenis

De laatste jaren hebben vooral de Amerikanen veel verbeterd op het gebied van actieve en passieve bescherming en in de nauwkeurigheid van de navigatieapparatuur. De Amerikanen waren al in 1970 in staat om met helikopters het zwaar verdedigde Vietnamese luchtruim binnen te dringen vanuit Thailand en Laos, in de lucht bijgetankt door C-130 vliegtuigen. In een operatie gericht op het bevrijden van Amerikaanse krijgsgevangenen uit een kamp op nog geen veertig kilometer van Hanoi, slaagden zij erin om met vijf CH-53 helikopters en een commando-eenheid ongezien midden in het krijgsgevangenkamp te landen.
Hoewel de verrassing totaal was en de Vietnamese weerstand in een mum van tijd werd gebroken, bleken er op het moment van de aanval geen Amerikanen meer in het kamp aanwezig te zijn. De commando-eenheid restte dan ook niets anders dan met lege handen terug te keren naar Thailand.

Ook de operatie *Eagle Claw*, de operatie gericht op het bevrijden van de Amerikaanse gijzelaars uit de Amerikaanse ambassade in Teheran, in 1980, heeft aangetoond dat helikopters in staat zijn om ongezien een vijandelijk luchtruim binnen te dringen en daarin heel diep te penetreren. Dat deze reddingspoging moest worden afgebroken toen één van de CH-53's tijdens het aftanken midden in de Iraanse woestijn tegen een met brandstof en munitie geladen C-130 vloog, is van een andere orde.

De Falklandoorlog

Niet alleen de Amerikanen, maar ook de Engelsen en de Fransen hebben inmiddels ervaring opgedaan met het inzetten van speciale eenheden met helikopters. Weliswaar minder geavanceerd, beschikken deze landen inmiddels ook over helikopters die min of meer voor deze opdrachten zijn aangepast en voorzien zijn van speciaal daarvoor getrainde bemanningen.
In de Falklandoorlog werden SAS-teams 's nachts vanaf de vliegkampschepen met Sea King-helikopters ingevlogen ondanks de aanwezigheid van de Argentijnse luchtmacht en luchtafweer. Deze ploegen moesten voorafgaand aan de landing van de hoofdmacht de positie van de Argentijnse landstrijdkrachten op de eilanden vaststellen. Ook de SAS-raid op Pebble Island, voorafgaand aan de landing waarbij twaalf Pucara-aanvalsvliegtuigen op de grond werden vernield, werd ingeleid met een nachtelijke infiltratie met Sea King-helikopters.

De Golfoorlog

In de Golfoorlog en de oorlog op de Balkan zijn Amerikaanse, Britse en Franse speciale eenheden met helikopters diep in het vijandelijke achterland afgezet, herbevoorraad en weer opgepikt. Ook in deze conflicten

bestond er een serieuze dreiging van de vijandelijke luchtafweer. In de Golfoorlog werden de speciale eenheden ingezet in de jacht op mobiele Iraakse SCUD-lanceerinstallaties en voor verkenningsmissies.
Verder zijn er in de oorlog een aantal geslaagde *Combat Search and Rescue*-missies (CSAR) uitgevoerd waarbij enkele neergeschoten geallieerde vliegers konden worden opgepikt. In de oorlog op de Balkan zijn de redding van de Amerikaanse F-16 piloot O'Grady in 1995 en de neergeschoten F-117 piloot tijdens de luchtoorlog boven Kosovo recente voorbeelden van geslaagde CSAR-missies.

Kwetsbaarheid

De helikopter blijft nog steeds, zelfs tegen een inferieure vijand en ook in het kader van een humanitaire missie, kwetsbaar voor vuur vanaf de grond. Die kwetsbaarheid neemt nog eens toe op het moment dat bij daglicht wordt gevlogen. In een poging om de orde en rust te herstellen in Mogadishu, in 1993, tijdens de operatie *Restore Hope* besloten de Amerikanen twee belangrijke handlangers van warlord Mohammed Farrah Aidid gevangen te nemen. Een eenheid van Amerikaanse Rangers en Delta Force werd midden op de dag met behulp van *fast-roping* vanuit helikopters ingezet en wist de doelwitten snel te overmeesteren en af te voeren. Tijdens het terugtrekken werden echter twee Amerikaanse UH-60 Blackhawks, die vanuit de lucht de speciale eenheden op de grond steunden, door anti-tankraketten van het type RPG-7 getroffen en stortten midden in de dichtbevolkte stad neer. De inzet bij duisternis en slecht zicht is dus niet zoiets als een aardig alternatief: het is noodzaak.

Speciale helikoptereenheden

De mislukte reddingspoging van de Amerikanen (in 1980) gericht op het bevrijden van de gijzelaars in de Amerikaanse ambassade in Teheran was ongewild de katalysator voor het oprichten van een speciale helikoptereenheid. Ingegeven door de grote politieke consternatie en het internationale gezichtverlies werd een commissie benoemd om de oorzaken van de ramp vast te stellen. De conclusies uit het onderzoeksrapport toonden het ontbreken van eenhoofdige leiding en van een gemeenschappelijke opvatting over de wijze van optreden tussen de verschillende krijgsmachtdelen aan. De onderdelen van de *Task Force* waren namelijk afkomstig uit vier verschillende krijgsmachtdelen die, gescheiden door geheimhoudig en cultuur, nooit eerder echt met elkaar hadden geoefend.

Afb. 1 MH-53J Pave Low: de meest krachtige en geavanceerde special operations-helikopter (Bron: Special Operations Aviation, Patrick Allen)

Uiteindelijk leidde het rapport tot de oprichting van een *Special Operations Command* (SOCCOM), waarin alle speciale eenheden van land-, luchtmacht en marine werden ondergebracht. Eén van de gevolgen hiervan was het oprichten van een *Special Operations Aviation Regiment* dat met speciaal daarvoor uitgeruste helikopters en vliegers (*dedicated*) spe-

ciale eenheden moet ondersteunen. De ruggengraat van deze speciale helikoptereenheid werd de MH-53J Pave Low.

De Amerikanen

Deze helikopter, waarvan de Amerikanen er maar liefst negendertig bezitten, is uitermate geschikt om speciale operaties uit te voeren. De helikopter bezit *Forward Looking Infra-Red* (FLIR) en een *Terrain Following* radar waardoor in alle weersomstandigheden extreem laag kan worden gevlogen. Daarnaast heeft dit toestel een uitgebreid beveiligingssysteem bestaande uit infrarood stoorzenders, *Radar Warning Receivers* (RWR), actieve radarstoringsapparatuur en *Chaff & Flare* dispensers.

In de Pave Low is vijfhonderd kilogram aan titanium staalplaten ter bescherming tegen klein-kaliberwapens verwerkt. Ook is er een aantal miniguns voor de nabijbeveiliging gemonteerd. Ten slotte is de Pave Low uitgerust met extra brandstoftanks en voorzieningen om in de lucht te worden bijgetankt. Naast de Pave Low gebruiken de Amerikanen een afgeleide versie van de UH-60 Blackhawk als special operations helikopter. De HH-60G Pave Hawk beschikt over dezelfde soort aanpassingen als de MH-53J.

De Engelsen

De Engelsen hebben geen speciale helikoptereenheid, maar kennen wel een nauwe samenwerking tussen speciale eenheden en helikopters. De Engelsen hebben een aantal Chinooks CH-47 van de Royal Air Force aangemerkt als special operations helikopter. Deze helikopters worden gevlogen door speciaal daarvoor getrainde bemanningen en zijn voorzien van enkele technische aanpassingen. Tijdens de Golfoorlog beschikten de Engelsen over zes CH-47 Chinooks om speciale eenheden in vijandelijk gebied te kunnen inzetten.

De technische aanpassingen waren minder spectaculair dan die van de Amerikaanse helikopters. De aanpassingen bestonden uit een *Global Positioning System* (GPS), beveiligde satellietcommunicatie en zelfbescherming in de vorm van IR-stoorzenders, RWR en Chaff & Flare dispensers. Ook waren enkele mitrailleurs aan de helikopter bevestigd. In tegenstelling tot de Amerikanen moesten de Engelse Chinook-vliegers het doen met slechts *Night Vision Goggles* (NVG), zij hadden geen radar. Overigens was deze configuratie waarmee de Engelsen het Iraakse luchtruim binnendrongen te vergelijken met de huidige configuratie van de Nederlandse Chinooks. Sinds kort heeft de Royal Air Force een aantal nieuwe Chinook CH-47E helikopters aangeschaft dat eveneens is uitgerust met FLIR, geavanceerde navigatieapparatuur en een *refuelling probe* voor het bijtanken in de lucht.

De Fransen

Ook de Fransen hebben met een aantal aanpassingen hun helikopters snel voor de Golfoorlog omgebouwd om special operations te kunnen ondersteunen. De aanpassingen bestonden uit niet meer dan NVG, GPS en Flares voor zelfbescherming. Sinds de Golfoorlog is de Franse luchtmacht bezig haar Puma's verder te ontwikkelen met FLIR, boordwapens en andere beschermingsmaatregelen. Een

Afb. 2 Met deze CH-47 Chinook-helikopter, slechts uitgerust met Night Vision Goggles voor de piloten en enkele voorzieningen voor zelfbescherming, werden in de Golfoorlog SAS-teams in vijandelijk gebied afgezet
(Bron: Special Operations Aviation, Patrick Allen)

aantal helikopters is aangemerkt als dedicated voor het uitvoeren van special operations. De toonaangevende westerse landen zijn bezig om hun helikoptercapaciteit aan te passen voor het uitvoeren van speciale operaties. Ook de Duitsers, de Spanjaarden en de Italianen anticiperen op de aangetoonde behoefte.

Toegenomen belang van CSAR

Het toegenomen belang van CSAR in de laatste jaren laat zich verklaren door de ervaringen van de Golfoorlog, waarin een aantal gevangen genomen geallieerde piloten door het Iraakse regime werd misbruikt. Daar waar het luchtwapen bij gewapende conflicten een steeds belangrijkere rol speelt, neemt automatisch het belang van CSAR toe. Niet alleen om misbruik van gevangen genomen vliegers te voorkomen, maar zeer zeker ook uit moreelsoverwegingen.
Het toegenomen belang aan CSAR wordt ook in het Defensie Strategisch Plan (DSP) onderkend. 'Een verbetering van het vermogen al dan niet in internationaal verband evacuatieoperaties uit te voeren, waaronder CSAR' wordt dan ook noodzakelijk geacht. Het is dan ook niet verwonderlijk dat majoor R.C.A. Cuppes in zijn artikel 'Combat Search and Rescue vanuit vliegerperspectief' in het decembernummer van de *Militaire Spectator* in 1999 deze richtlijn verder heeft vertaald. Hij pleit voor een dedicated CSAR-capaciteit. Daarbij acht hij een uitbreiding van de bestaande helikoptercapaciteit met een vlucht van vijf tot zes CSAR-Cougars noodzakelijk met speciaal daarvoor getrainde vliegers en bemanningen.

De aanpassingen aan de Cougar zouden in zijn optiek moeten bestaan uit een boordwapen, middelen om vijandelijke grondluchtwapens op te sporen en te misleiden, bepantsering, FLIR en onder meer autonome navigatieapparatuur en extra brandstoftanks. Deze aanpassingen zijn volgens hem noodzakelijk om vijandelijk gebied te kunnen binnendringen.

...en van andere Speciale Operaties

Het DSP biedt echter meer invalshoeken dan alleen CSAR om het formeren van een 'speciale' helikopter-eenheid te rechtvaardigen. Het DSP onderkent

> *het toegenomen belang dat aan speciale eenheden moet worden gehecht, gebaseerd op de gewijzigde veiligheidssituatie en een toegenomen kans op irreguliere conflicten.*

Omdat:

> *speciale eenheden voor een breder scala aan opdrachten in aanmerking komen (het verkrijgen van inlichtingen, het optreden als spotter maar ook het ondersteunen van luchtstrijdkrachten die grondaanvallen met lasergeleide wapens uitvoeren)*

en veelvuldig moeten optreden in een vijandige omgeving acht het DSP

Afb. 3 Commandoploegen van het KCT in Bosnië ingezet met Engelse Commando Sea King-helikopters
(Bron: archief KCT)

een verbetering van de capaciteit voor de uitvoering van speciale operaties noodzakelijk.

Overigens is CSAR volgens de *Allied Joint Publication*-1A niets anders dan een voorbeeld van een mogelijke speciale operatie. In reactie op deze richtlijn heeft de BLS in 1997 besloten het KCT uit te breiden en haar takenpakket te verbreden tot het complete spectrum aan speciale operaties. Het gelijktijdig formeren van een speciaal helikopterelement zou in lijn zijn geweest met het gestelde in het DSP. Per slot van rekening is in de 'Beleidsvisie KCT' de helikopter aangemerkt als het meest geëigende inzetmiddel.

Vertragingen

De redenen waarom dit thans nog niet is gebeurd, zijn echter voor de hand liggend. De beperkt beschikbare vloot aan transporthelikopters waarover de Tactische Helikopter Groep (THG) momenteel beschikt (dertien Chinooks en zeventien Cougars) is primair bestemd voor samenwerking met de Luchtmobiele Brigade. Die samenwerking staat nog geheel in de kinderschoenen. Vooral technische problemen aan de helikopters en personeelsproblemen hebben het opwerkingsprogramma vertraagd. Daarnaast hebben zowel THG als Luchtmobiele Brigade tot nu toe afzonderlijk al diverse malen moeten voldoen aan de uitzendverplichtingen. Het is dan ook begrijpelijk dat aan die samenwerking voorshands prioriteit wordt gegeven en een structurele samenwerking tussen THG en ploegen van het KCT (nog) niet aan de orde is.

Gezamenlijke oefeningen

Op incidentele basis biedt de beschikbaarheid van helikopters van de THG het KCT mogelijkheden om realistisch te oefenen. De ervaring wijst uit dat die samenwerking tussen individuele bemanningen en commando-ploegen dan voortreffelijk verloopt.
Zo werden onlangs tijdens de oefening *Lethal Strike*, in februari van dit jaar, ploegen van het KCT tijdens duisternis met NVG-uitgeruste Cougars ingezet. Niet alleen de individuele vaardigheid van de vliegers maar vooral hun attitude tegenover dergelijke missies biedt perspectief. Helaas ontbreekt een formele basis van samenwerken en heeft samen oefenen slechts een ad hoc karakter.

De bestaande samenwerking tussen primair THG en Luchtmobiele Brigade belemmert de flexibiliteit van het gebruik van de transporthelikopters. De Nederlandse aanwezigheid in Bosnië en Kosovo wijst uit dat Speciale Operaties eerder aan de orde zijn (en zijn geweest) dan een luchtmobiele inzet. Bovendien is het niet te verwachten dat zowel een luchtmobiele inzet als de inzet van special forces op hetzelfde tijdstip in een operatie zullen plaatsvinden.
Voortschrijdend inzicht naar aanleiding van de operationele verplichtingen in crisisbeheersingsoperaties is naar mijn mening voldoende aanleiding om toch op dit moment reeds te beginnen met het opleiden van speciaal getrainde bemanningen voor speciale operaties.

Nederlandse helikoptercapaciteit

Bij het ontbreken van eigen Nederlandse helikoptercapaciteit zijn in Bosnië meerdere operaties door ploegen van het KCT ondersteund met Franse en Engelse helikopters. Een vorm van internationale steunverleningen die eerder uitzondering dan regel zal zijn. Een geloofwaardige Nederlandse deelname bij een multinationaal optreden, zoals dat op de Balkan heeft plaatsgevonden, vereist het beschikbaar hebben van Nederlandse helikopters.
Gelukkig wordt deze visie gedeeld door onder andere het Nederlandse Helidetachement dat van december 1998 tot en met juni 1999 in Macedonië en Albanië actief is geweest. In de After Action Review van deze eenheid valt, op basis van vergelijkingen met het Franse Special Operations-concept, te lezen dat

het valt aan te bevelen om de mogelijkheid en wenselijkheid te bezien dat THG-helikopters in de toekomst een bijdrage leveren aan Nederlandse SOF-operaties door het formeren van een SOF-helikopterelement.

Haalbaarheid van een Nederlandse speciale helikoptereenheid

Zowel de inhoud van het DSP als de ervaringen van Nederlandse deelname aan internationale crisisbeheersingsoperaties wijst uit dat onze krijgsmacht behoefte heeft aan een helikoptereenheid die in staat is speciale operaties te ondersteunen. Deze eenheid moet niet alleen over speciaal daartoe uitgeruste helikopters beschikken, maar ook over bemanningen die zijn getraind voor dergelijke missies. De door majoor R.C.A. Cuppes reeds eerder aangegeven behoefte van vijf tot zes aangepaste Cougars zou een indicatie kunnen zijn voor de omvang van deze eenheid.

Aanpassingen

Het aanpassen van een aantal Cougars of Chinooks uit het huidige potentieel van de THG voor die taak en het trainen van een aantal dedicated bemanningen is voorlopig de meest voor de hand liggende optie om in deze behoefte te voorzien. Ook de Engelsen hebben tot voor kort op deze wijze flexibel gebruik gemaakt van hun helikopters. In hoeverre deze optie haalbaar is en er met de schaarse helikoptercapaciteit van de THG kan worden voldaan aan zowel de operationele samenwerking met de luchtmobiele brigade als de behoefte aan het ondersteunen van speciale operaties, is een kwestie van capaciteitsberekening.

Nieuwe helikopters

Een andere mogelijkheid biedt wellicht het *Light Utility Helicopter* (LUH)-project. In de *Defensienota 2000* is aangegeven dat de verouderde BO-105 en Alouette-III helikopters vanaf 2003 worden vervangen door veertien tot zestien nieuwe helikopters. De LUH's zijn nodig voor het uit-

Afb. 4 Samenwerking tussen Cougars van de THG en ploegen van het KCT tijdens de oefening Lethal Strike, in februari 2000. Uitstekende samenwerking, maar geen structurele basis (Bron: Archief KCT)

voeren van verkennings-, bewakings- en (personenvervoer-) taken. Tevens moeten deze helikopters in staat zijn om in het nog uit te werken medische zorgconcept Aeromedevac uit te voeren. Voorshands is de kwalitatieve behoefte gebaseerd op een laadvermogen om minimaal vijf passagiers met volledige gevechtsuitrusting te kunnen vervoeren. Immers, deze helikopters moeten onder meer in staat zijn om verkennings-, gevechtspatrouilles of *Mobile Air Operation Teams* behorende tot de Luchtmobiele Brigade te kunnen uitzetten. Het opnemen van de behoefte aan een speciale helikoptercapaciteit zou zonder al te nadrukkelijke wijzigingen in de behoeftestelling in dit project moeten kunnen worden opgenomen.

Afsluiting

Zolang er nog geen structurele basis van samenwerking bestaat tussen het KCT en de THG, is het KCT aangewezen op de collegiale contacten met buitenlandse helikoptereenheden. Op incidentele basis wordt steun ontvangen van Duitse en Engelse helikopters. In die gevallen levert het KCT wederdiensten door opleidingsactiviteiten van buitenlandse eenheden te steunen.
In dit kader heeft het KCT het afgelopen jaar geparticipeerd in twee internationale CSAR-oefeningen. Op deze wijze kan in enige mate worden voorzien in de helikopterbehoefte en wordt ook nog eens ervaring opgedaan met internationale procedures.
Het is echter een illusie, en het getuigt daarnaast van weinig geloofwaardigheid om te veronderstellen dat er altijd op buitenlandse helikopters kan worden gerekend in geval van operationele inzet. De gevallen in Bosnië, waarbij KCT-ploegen door buitenlandse helikopters zijn ingezet en opgepikt, moeten dan ook eerder als uitzondering dan als regel worden beschouwd. Bij crises is het hemd namelijk nader dan de rok.

Hechte samenwerking

Helikopterbemanningen die speciale operaties vliegen, zullen bereid moeten zijn risico's te nemen op het moment dat zij samen met speciale eenheden in vijandelijk gebied opereren. Zo mag ook van KCT-ploegen verlangd worden dat zij tot het uiterste gaan om hun opdracht in die omgeving uit te voeren. Of dat nu het verzamelen van inlichtingen, het aanvallen van vitale vijandelijke objecten of het bevrijden dan wel oppikken van neergeschoten vliegers is.

Een dergelijke samenwerking vereist opoffering en toewijding die alleen kan worden gegarandeerd door een hecht teamverband tussen commandoploegen en helikopterbemanningen. Hiervoor is gezamenlijke training en opleiding nodig. Alleen zo'n vorm van samenwerking biedt een optimale kans op succes tegen een minimum aan risico. De inhoud van de boeken *We were soldiers once... and young*[1] en *Black Hawk Down*,[2] over de ervaringen van *Special Forces* en helikopterbemanningen in respectievelijk Vietnam 1965 en Somalië 1993, maakt duidelijk hoe cruciaal dat teamverband is.

[1] H.G. Moore en J.L. Galloway, Harper Perennial.
[2] M. Bowden, Atlantic Monthly Press, NY.